

TERCİH SÜRECİNDEKİ ÜNİVERSİTE ADAYLARININ BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK VE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF THE RELATIONS BETWEEN INTOLERANCE OF
UNCERTAINTY AND COGNITIVE FLEXIBILITY LEVELS OF UNIVERSITY
CANDIDATES IN THE PREFERENCE PROCESS

Ferhat BAYRAM² – Eyyüp ÖZKAMALI³ – Saliha Çiftçi⁴

Öz

Bu çalışmada, tercih sürecindeki üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Veriler çevrim içi ortamda 963 kadın 414 erkek olmak üzere toplamda 1377 kişiden toplanmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Sarı ve Dağ (2009) tarafından Türkiye kültürüne uyarlanan Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ve Gülüm ve Dağ (2012) tarafından hazırlanan Bilişsel Esneklik Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde, SPSS 25.0 (*Statistical Package for the Social Sciences*) programı kullanılarak, ilişkisiz örneklem için T- Testi, tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları erkeklerden yüksek bulunmuş ve bilişsel esneklik puan ortalamaları cinsiyete göre farklılaşmamıştır. Sınava üç veya daha fazla giren adayların üçten az giren adaylara göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuş ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde negatif yönlü ilişki saptanmıştır. Araştırma bulguları alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite adayları, üniversite tercih süreci, belirsizliğe tahammülsüzlük, bilişsel esneklik

Abstract

This study aimed to examine the levels of intolerance of uncertainty and cognitive flexibility of university candidates in the preference process in terms of demographic variables. Study group was composed of 963 females and 414 males 1377 in total. The data were gathered through personal information form prepared by the researchers, Intolerance of Uncertainty Scale adapted by (Sarı & Dağ, 2009), Cognitive Flexibility Scale developed by (Dağ & Gül, 2012). The data were analyzed by Pearson Correlation, ANOVA and T-Test by using SPSS 25.0 program. As a result of the research, the mean scores of female students' intolerance to uncertainty were higher than males and their cognitive flexibility scores did not differ by gender. It was found that the candidates who took the exam three or more were intolerant of more uncertainty than those who took less than three and there was no significant difference in terms of cognitive flexibility. A statistically significant negative correlation was found between the means of intolerance of uncertainty and cognitive flexibility scores. Those findings were discussed in light of the literature.

Keywords: University candidates, university preference process, intolerance of uncertainty, cognitive flexibility

¹ Bu araştırmanın bir kısmı 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuştur.

² Uzm. Psikolojik Danışman, MEB, ferhatbyrm@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1711-7884.

³ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye, ozkamali@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3534-018X.

⁴ Psikolojik Danışman, MEB, saliha.cftci56@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6367-3382.

1. GİRİŞ

Türkiye’de her yıl ortaöğretimden mezun olan birçok genç üniversite sınavlarına girmektedir. Gerek sosyoekonomik nedenler gerek toplumsal süreçlerden ötürü üniversite eğitimi almaya verilen önemin giderek arttığı gözlemlenmektedir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler ve aileleri tarafından üniversite eğitimi almanın başarılı bir hayat için önemli olduğu düşünülmektedir. Gençler, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı sonunda aldıkları puanlara göre gidecekleri üniversite, seçecekleri bölüm ve hayatlarını hangi mesleği yaparak geçireceklerine yönelik kararlar almaya çalışmaktadırlar. Sınava hazırlandıkları bu dönemde öğrencilerin sınavın nasıl geçeceği, sonucunun nasıl olacağı ve kararlarının neler olacağı gibi konularla birlikte geleceğe yönelik birtakım belirsizlikler yaşadıkları söylenebilir.

Geleceğin veya geleceğe yönelik planların ve beklentilerin net olmaması durumuna belirsizlik denir (Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça, 2014). Crigger’a (1996) göre ise belirsizlik, yaşanan olayların anlamını açıklamadaki yetersizlikten kaynaklanan bilişsel bir durumdur. Budner (1962), belirsizliğin; ipucu içermeyen, ilk defa görülen yeni durumlarda, maruz kalınan pek çok etkenin olduğu anlaşılması güç olan karmaşık olaylarda ve sahip olunan ipuçlarının farklı bilgileri çağrıştırdığı tutarsız durumlarda olmak üzere üç sebeple ortaya çıkabileceğini söylemektedir.

Belirsizlik durumları bireylerde gerginlik ve strese yol açabilir. Belirsizlik durumlarıyla karşılaşıldığında; endişe, kaygı, korku gibi duygular beraberinde gelebilir ve bunların bireyi olumsuz şekilde etkilediği söylenebilir. Bu etkilerle birlikte birey, belirsizlik durumunu tehdit olarak algılayabilir. Belirsizlik durumunun tehlike kaynağı olarak algılanması belirsizliğe tahammülsüzlük kavramıyla açıklanmaktadır (Budner, 1962). Hofstede (2001) belirsizlik karşısında yaşanan tahammülsüzlüğü, belirsizlikle karşılaşıldığında huzursuz hissetme durumu olarak ele almıştır. Berger (2013), belirsizliğe tahammülsüzlüğü, düşük olasılığa karşın negatif bir olayın gerçekleşmesinin imkânsız olmadığı gerçeğini kabul etmenin zorluğu olarak tanımlamıştır. Buhr ve Dugas (2002) ise belirsizliğe tahammülsüzlüğün, belirsiz durumlara bilişsel, duygusal ve davranışsal düzeyde olumsuz tepki gösterme yatkınlığı olduğunu söylemişlerdir. Tüm bu tanımlarla birlikte kısaca belirsizliğe tahammülsüzlük, bireyin belirsizliğe dair olumsuz düşünce ve duygular geliştirdiği bilişsel bir durumdur (Starcevic ve Berle, 2006).

Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek olan bireyler, sonuçları benzer olan belirsiz bir durumu; rahatsızlık verici ve kabul edilemez olarak değerlendirirken belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi düşük olan bireyler daha az rahatsızlık verici olarak değerlendirmektedir (Öztürk, 2013). Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek olan bireylerin belirsiz olan durumu tehlikeli olarak yorumlamasına sebep olan şey bilişsel bakış açılarıdır (Dugas, Marchand ve Ladoucer, 2005). Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek bireyler düşük olanlara oranla belirsizlik durumlarını daha olumsuz ve tehdit edici görme eğiliminde olurlar (Buhr ve Dugas, 2002). Bu bilişsel bakış açısı bireyde kaygılara yol açabilir. Bir durumla ilgili kaygı yaşayan bireyler durumun ortaya çıkabilecek bütün sonuçlarını tahmin etmeye ve sonra bu sonuçların hepsi için zihninde önlemler almaya çalışırken yorucu bir bilişsel çaba içine girerler (Ryzewicz, 2008). Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek olan bireyler hissettikleri kaygı ve buna benzer olumsuz duygulardan kurtulmak için uyumsuz başa çıkma davranışlarında bulunurlar (Robichaud, 2013). Dolayısıyla belirsizliğe tahammülsüzlük, bireylere stres yaşatmakta ve onların yaşam kalitelerini düşürmektedir (Barahmand ve Haji, 2014).

Buhr ve Dugas (2002), belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek olan bireylerin belirsizliği; stresli ve sıkıntı veren, harekete geçme konusunda bireye yetersizlik hissettiren, olumsuz ve kaçınılması gereken adaletsiz bir durum olarak gördüklerini söylemişlerdir. Yine

Ladouceur, Dugas, Freeston, Leger, Gagnon ve Thibodeau'ya (2000) göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksek olan bireyler kazanma ile ilgili şanslarına olumsuz yorumlarda bulunurlar ve kaygı düzeyleri daha yüksektir.

Kilit (2019), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada belirsizliğe tahammülsüzlük ile sınav kaygısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Belirsizliğe tahammülsüzlüğün, literatürde bunun gibi genel kaygı, endişe ve karar verme gibi üniversite sınav sürecini etkileyecek birçok etmenle olan ilişkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırmalara bakıldığında belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin çalışıldığı gibi, üniversiteye hazırlık sürecini etkileyebilecek algılanan stres, karar stratejileri ve stresle başa çıkma gibi konularla birlikte bilişsel esneklik konusunun da sıkça çalışıldığı görülmektedir (Altunkol, 2011; Bilgiç, 2015; Altunkol, 2017; Kömür, 2018).

Dennis ve Vander Wall (2010), bilişsel esnekliği bireyin çevresel koşullarının değişmesi karşısında var olan bilişlerini değiştirebilme becerisi olarak tanımlamışlardır. Silver, Hughes, Bornstein ve Beversdorf'a (2004) göre bilişsel esneklik, durumların değişmesine göre farklı alternatif çözümler üretebilmektir. Martin ve Rubin (1995), bilişsel esnekliği yüksek olan bireylerin, yaşamlarındaki değişikliklere uyum sağlamaya daha yatkın olmasına vurgu yaparken, Martin ve Anderson (1998), bireyin seçeneklerinin farkında olmasının yanında bireyin durumlara uyma konusunda istekli olması ve bu konudaki öz yeterliliği bilişsel esneklik tanımlarında kullanmışlardır.

Bir durumla karşılaştığında bireylerin nasıl davranmaları gerektiği ve alacakları kararlara ilişkin önlerinde pek çok seçenekleri olmakla beraber kararlarını vermeden önce sahip oldukları bu seçeneklerin farkında olmaları ve olabildiğince alternatifler üretmeleri gerekmektedir. Bu süreçler, dikkatini verebilme, kendinde olan bilgileri gözden geçirebilme, tepkilerini seçebilme, hedefleri belirleyip ona uygun planlar yapabilme, koşullar değiştiğinde veya yanlışlıklar olduğunda bunları saptama ve bu yanlışlıklar ile ilgili tekrar plan yapma gibi uyum becerilerini içerisinde bulundurmaktadır. Kreuter ve Moltner'e (2014) göre insanlar zihinsel olarak esnek bir yapıya sahiptirler ve değişen durumlara uygun olarak kendilerini düzenleyebilme ve yeni verilere uyum sağlayabilme yetilerine sahiptirler. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan bireyler bu süreç sonunda aldıkları kararların sonuçlarının başarılı olacağına inanırlar. Kısaca bilişsel esneklik, bireyin değişen durumlarla karşılaştığında yeni duruma uyum sağlayabilmesi, farklı alternatifler olduğunun farkına varabilmesi, bu konuda kendini yeterli hissetmesi ve kendisine bu konuda güvenmesi olarak ele alınabilir. Bütün bu yönleriyle bilişsel esnekliğin önemli bir bilişsel strateji olduğu söylenebilir.

Bilişsel esneklik, bireylerin bilişsel süreçlerinde önemli olan bir sistemdir. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan bireyler karşılımlarına çıkabilecek değişiklikleri ve zorlukları bir tehdit unsuru olarak değil kendi gelişimleri için bir fırsat olarak görürler ve bu zorlanmalarla daha az sorun yaşayabilirler (Özcan ve Esen, 2016). Bilişsel esneklik; hayatta karşılaşılan değişiklikleri, bir meydan okuma veya ileriye dönük bir gelişim olarak algılamaktır (Kobasa, 1979) ve bireyin verimliliğini arttıran, stresle başa çıkmada daha etkin olmasını sağlayan bir özelliktir (Burke, Pierce ve Salas, 2006). Birey, bilişsel olarak esnek değilse işlevsel olmayan başa çıkma yolları kullanır ve sıkça hatalar yapar (Canas, Fajardo ve Salmeron, 2006). Bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireyler ise uyumsuz düşüncelerinin yerine daha uyumlu düşünceler koyabilirler, farklı çözüm yolları oluşturabilirler ve karşılımlarına çıkan güçlüklerle baş edebilirler (Gülüm ve Dağ, 2012). Bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireyler yaşamlarındaki zorluklara karşı daha dayanıklıdır (Eskin, 2014) ve daha az kaygılıdır (Gündüz, 2013). Esneklik, bireyin karşılaşılan durumu, stres veren olayları bütün bir şekilde görmesine ve zorlukları bütün boyutlarıyla ele almasına izin verir. Bilişsel esneklik

düzeinin yüksek olması bireyin sağlıklı kararlar verebilmesine ve yaşamından daha fazla doyum alabilmesine yardım etmektedir (Bilgiç, 2015).

Bireyin beklemediği durumlarla karşılaştığında alışkın olduğu stratejilerde ısrar etmesi ve sorunların çözümünde bu stratejileri ısrarla değiştirmeye yönelmemesi bilişsel katılık olarak ifade edilmekte ve bu kavram bireyin bilişsel olarak esnek olmaması anlamına gelmektedir (Çuhadaroğlu, 2011). Ciarrochi, Said ve Deane (2005), bilişsel esneklik düzeyleri düşük olan bireylerin aşırı genellemeye ya hep ya hiç düşünme tarzına yönelimleri olduğunu ifade etmektedir. Bilişsel esneklik düzeyleri düşük olan bireyler kişisel değişimler yapmakta güçlük çekerken, bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireyler daha kolay ve kendiliğinden değişimler yapabilirler (Dennis ve Vander Wal, 2010) aynı zamanda problemler karşısında tek bir çözüm yolu ile kendisini sınırlamamakta ve olası bütün çözüm yollarının farkına varmaktadır. Sorunlara karşı tek bir çözüm yolu olanların daha farklı çözüm yolları üretebilen kişilere oranla bilişsel esneklik düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur (Chung, Su ve Su, 2012). Yaşamsal durumlar karşısında farklı seçenekleri gören bireylerin göremeyen ya da tek bir doğru davranışı gösteren bireylere kıyasla bilişsel esneklik düzeyleri daha yüksektir. Yani önemli olan en doğru alternatife ulaşmak değil, farklı alternatiflerin olduğunun farkına varabilmektir (Bilgin, 2017).

Alper ve Deryakulu (2008), bilişsel esnekliğin öğrencinin kendinde olan fazla sayıdaki alternatifleri öğrenme stratejileri ve problemleri çözme becerileri, konu için gerekli olan alternatiflerin en uygun olanını seçebilme becerisi olarak iki boyutta ele almışlardır. Zhang (2011), lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, sorun odaklı başa çıkma stratejilerini bilişsel esneklik düzeyi düşük olan öğrencilerden daha çok kullandıklarını belirlemiştir. Bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireyler konulara dikkatlerini daha fazla odaklayabilirler, çözümleyicidirler ve değişikliklere açıktırlar, esnek olmayanların ise dikkatleri dağınıktır, daha bütüncüdürler ve değişikliklere direnme eğilimindedirler (Jonassen ve Grabowski, 1993).

Türkiye’de üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrenciler hayatlarının bu döneminde belirsizlikler yaşamakta ve yaşamlarının ileriye dönük yılları için önemli kararlar almaları gerektiğinden birçok problemle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatabilmek için çözüme yönelik stratejilerin ve baş etme becerilerinin önem kazandığı görülmektedir. Bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireylerin baş etme becerilerini daha etkin kullanabildikleri ve karşılaştıkları zorlukları daha kolay atlatabildikleri göz önüne alındığında üniversite sınavına hazırlık sürecinde öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bilişsel esnekliğin yanında belirsizliğe tahammülsüzlüğün de problem çözme ve baş etme becerileri açısından önemli bir kavram olduğu söylenebilir. Öğrenciler sınava hazırlanırken bilişsel esnekliğe ihtiyaç duydukları gibi belirsizliğe tahammül edebilmelerinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Belirsiz durumlara tahammül edebilmenin değişen durumlara uygun davranabilmek ve problemlere çözüm yolları bulabilmekle ilişkili olduğu söylenebilir. Bu sebeple belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeyleri arasında bir ilişki olabileceği düşünülmüştür.

Literatüre bakıldığında, belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik kavramlarını birlikte ele alan az sayıda ulusal (Güvenç, 2019; Özsoy, 2019; Öztürk, 2013; Şirin Ayva, 2018) ve uluslararası (Ozsivadjian, Magiati, Happé, Baird, ve Absoud, 2020; Lieberman, Gorka, Sarapas ve Shankman, 2016) çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak üniversite tercih sürecinde bulunan öğrencilerle belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik kavramlarının birlikte çalışıldığı araştırmaya rastlanmamıştır. Sonuç olarak bu çalışmada tercih sürecinde bulunan üniversite adaylarının bu süreçte yaşadıkları belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel

esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada literatür taraması ve araştırmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki hipotezler sınanacaktır.

Hipotez 1: Üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Üniversite adaylarının cinsiyet açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 3: Üniversite adaylarının cinsiyet açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 4: Üniversite adaylarının okul türü açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 5: Üniversite adaylarının okul türü açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 6: Üniversite adaylarının sınıf tekrarı değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 7: Üniversite adaylarının sınıf tekrarı değişkeni açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 8: Üniversite adaylarının yaş değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 9: Üniversite adaylarının yaş değişkeni açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 10: Üniversite adaylarının sınava giriş sayısı açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 11: Üniversite adaylarının sınava giriş sayısı açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 12: Üniversite adaylarının ailenin gelir durumu açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 13: Üniversite adaylarının ailenin gelir durumu açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 14: Üniversite adaylarının algılanan başarı durumu açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Hipotez 15: Üniversite adaylarının algılanan başarı durumu açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Metodu

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden betimleyici araştırma olarak tasarlanmış ve ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan tarama modeli, araştırmanın yürütüldüğü grupta bulunan bireylerin bir olay veya olgu ile ilgili görüş ve tutumlarının alındığı ve ilgili konu ya da konuların betimlendiği çalışmalardır (Karakaya, 2009). İlişkisel tarama, değişkenler arasında birlikte oluşan değişimi ve bu

değişimin derecesini belirleyen araştırma modelidir. Aralarındaki ilişkinin araştırılacağı değişkenler ölçme yoluyla ilişki bir değerlendirilmeye olanak verecek şekilde sayı veya sembollere dönüştürülür. Yapılan bu işlem nicel araştırmaların temel ilkesidir (Karasar, 2005; Ekiz, 2013).

2.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç, ortaöğretim kurumlarından mezun olan ve tercih sürecinde bulunan üniversite adaylarının yaşadıkları belirsizliğe tahammülsüzlük ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki ve bu ilişkinin cinsiyet, okul türü, sınıf tekrarı, yaş, sınava giriş sayısı, ailenin gelir düzeyi ve algılanan başarı durumları açısından incelenmesidir.

2.3.Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2019 yılında Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı'na giren ve sınav sürecini çevrim içi ortamdan takip eden 65.243 üniversite adayı oluşturmuştur. G*Power 3.1.9.7 programı aracılığı ile yapılan güç analizi sonucunda %97 güç, %5 hata payı ve %95 güven aralığı ile minimum 1313 üniversite adayına ulaşılması gerektiği hesaplanmıştır. Her bir adaya eşit olasılıkla seçilme şansı vermek ve belirlenen örneklem sayısına ulaşmak için basit seçkisiz örnekleme yöntemi (Büyüköztürk, 2012) kullanılmış ve 1377 üniversite adayına ulaşılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler

Demografik Bilgiler	N	%	
Cinsiyet	Kadın	963	69,9
	Erkek	414	30,1
Lise Türü	Devlet okulu	1112	80,8
	Özel okul	265	19,2
Sınıf Tekrarı	Yapmadı	1271	92,3
	Yaptı	106	7,7
Yaş	17	125	9,1
	18	596	43,3
	19	449	32,6
	20 ve üstü	207	15
Sınava Girme Sayısı	İlk giriş	679	49,3
	İkinci giriş	554	40,2
	Üçüncü giriş veya daha fazla	144	10,5
Ailenin Gelir Durumu	Ortalamanın altı	352	25,6
	Ortalama	873	63,4
	Ortalamanın üstü	152	11
Algılanan Başarı Durumu	Ortalamanın altı	349	25,3
	Ortalama	697	50,6
	Ortalamanın üstü	331	24,1
Toplam	1377	100	

Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcılara ait demografik bilgiler, cinsiyet açısından 963 (%69,9) kız ve 414 (%30,1) erkek; lise türü açısından 1112 (%80,8) devlet okulu ve 265 (%19,2) özel okul; sınıf tekrarı açısından 1271 (%92,3) sınıf tekrarı yapmadı ve 106 (%7,7) sınıf tekrarı yaptı; yaş açısından 125 (%9,1) 17 yaş, 596 (%43,3) 18 yaş, 449 (%32,6) 19 yaş ve 207 (%15) 20 yaş ve üstü şeklindedir. Ayrıca sınava girme sayısı açısından 679 (%49,3) ilk giriş, 554 (%40,2) ikinci giriş ve 144 (%10,5) üç veya daha fazla giriş; ailenin gelir durumu açısından, 352 (%25,6) ortalamanın altı, 873 (%63,4) ortalama ve 152 (%11) ortalamanın üstü ve son olarak algılanan başarı durumu açısından ise 349 (%25,3) ortalamanın altı, 697 (%50,6) ortalama ve 331 (%24,1) ortalamanın üstü şeklindedir.

2.4.Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde veri toplama aracı olarak kullanılan üniversite tercih sürecinde olan öğrencilerin demografik bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı “*Kişisel Bilgi Formu*” araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu form dışında öğrencilerin belirsizlik sürecine ilişkin tahammülsüzlük puanlarını ölçmek için Sarı ve Dağ (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan “*Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği*” ve bilişsel esneklik puanlarını ölçmek için Gülüm ve Dağ (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan “*Bilişsel Esneklik Envanteri*” kullanılmıştır.

2.5. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ)

Fransızcadan (Freeston, Rheaume, Letarte, Dugas ve Ladoucer, 1994) İngilizceye uyarlanan (Buhr ve Dugas, 2002) ölçeğin İngilizce formunda iç tutarlılık katsayısı 0.94 ve test-tekrar test güvenilirliği 0.74 olarak bulunmuştur. Sarı ve Dağ (2009) tarafından İngilizceden Türkçeye olan uyarlama çalışmasında ise iç tutarlılık katsayısı 0.93 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0.66 olarak bulunmuştur. Bu ölçeğin Türkçe uyarlamasında dört faktörün olduğu görülmektedir. Bunlar: belirsizlik stres verici ve üzücüdür, belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri, geleceği bilememek rahatsız edicidir ve belirsizlik eyleme geçmemi engelliyor faktörleridir. Ayrıca bu ölçeğin orijinal formunda 21. madde olarak bulunan “Her şeyi önceden organize edebilmeliyim.” maddesi hiçbir faktöre girmediği için Türkçe formundan çıkarılmış ve 26 maddeden oluşan 5’li Likert yapıda bir ölçek elde edilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinden alınan puanlar arttıkça belirsizliğe karşı tahammülün azaldığı düşünülmektedir.

2.6. Bilişsel Esneklik Envanteri

Dennis ve Vander Wal (2010) tarafından geliştirilen, Gülüm ve Dağ (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan “Bilişsel Esneklik Envanteri” kişilerin zor durumlar karşısında alternatif, uyumlu, uygun ve dengeli düşünceler üretebilme becerisini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 20 madde ve iki faktörden oluşmaktadır. “*Alternatifler*” faktörünün ölçümdeki Cronbach Alpha değeri 0.91; “*Kontrol*” faktörünün Cronbach Alpha değerleri ise ilk ölçümde 0.86, son ölçümde 0.84’tür. 5’li Likert yapıda olan bu ölçekten alınan puanlar arttıkça bilişsel esneklik düzeyinin de arttığı düşünülmektedir. Alternatifler faktöründe yaşamda karşılaşılan zor durumlarla baş etme yollarının ve bunlar karşısında ortaya çıkan davranışların alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisi ve bu durumları çözebilmek için farklı çözümler üretebilme becerisini ölçmektedir. Kontrol faktörü ise, zor durumların kontrol edilebilir olduğunu algılama becerisini ölçmektedir.

2.7. Etik Boyut

Araştırma için Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan onay (Karar No. 2020/12-02) alınmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılacak her öğrenci için araştırmanın içeriği ve katılımın gönüllü olması konusunda bilgilendirilmiş ve onamları alınmıştır.

2.8. Araştırma Süreci ve Verilerin Analizi

Ölçme materyali araştırmacı tarafından çevrim içi ortamda (*Google Formlar*) üniversite tercih süreci olan 18.07.2019 ile 26.07.2019 tarihleri arasında öğrencilere gönderilmiş ve aynı tarihler arasında öğrenciler gönderilen formları doldurmuşlardır. Araştırmaya katılmak istekliliğe dayalı olup araştırmacılar tarafından form hazırlanırken tüm seçeneklerin işaretlenmesi zorunlu tutulduğu için kayıp veri olmamıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini, cinsiyet, okul türü, sınıf tekrarı, yaş, sınava giriş sayısı, ailenin gelir düzeyi ve algılanan başarı durumu oluşturmaktadır. Verilerin analizinde, SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) 25.0 programı kullanılarak, ilişkisiz örneklem için T-

Testi, tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) ve korelasyon analizi kullanılmıştır. ANOVA analizleri sonucunda gruplar arası farkın anlamlı çıktığı durumlarda BONFERRONI çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, gruplarda bulunan gözlem sayıları farklı olduğu ve varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Ayrıca BONFERRONI çoklu karşılaştırma tekniği, gruplar arası belirlenen farkın düzeyini anlamlı ve kararlı bir biçimde I. ve II. tip hatalardan maksimum düzeyde arındırmaktadır (Miller, 1969). Yapılan araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

2.9.Güvenirlik ve Dağılım Analizi Sonuçları

Tablo 1, belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği ve bilişsel esneklik envanterinden alınan verilere ait Cronbach Alpha, madde sayısı ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerlerini içermektedir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Güvenirlik ve Dağılım Analizi Sonuçları

Ölçek	Cronbach Alpha	Madde Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği	0,86	26	92,2	10,88	-0,19	-0,16
Bilişsel Esneklik Envanteri	0,91	20	71,8	17,54	-0,51	0,81

Tablo 2'ye bakıldığında belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0,86, madde sayısı 26, puan ortalaması 92,2, standart sapma 10,88, çarpıklık katsayısı -0,19 ve basıklık katsayısı ise -0,16 olarak bulunmuştur. Bilişsel esneklik envanteri için ise Cronbach Alpha katsayısı 0,91, madde sayısı 20, puan ortalaması 71,8, standart sapma 17,54, çarpıklık katsayısı -0,51 ve basıklık katsayısı ise -0,81 olarak bulunmuştur.

2.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın verilerinin, üniversite tercih süresinin kısa olmasından dolayı çevrim içi form aracılığıyla toplanması araştırmanın önemli sınırlılıklarından biridir. Bu nedenle, araştırmadan elde edilen bulgular tüm üniversite adaylarına genellenemez. Ayrıca bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait elde edilen bilgiler araştırmaya katılan öğrencilerin öz bildirimine dayalıdır.

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ile bilişsel esneklik puan ortalamaları ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişkiye ait korelasyon analizlerine yer verilmiştir. Bunlara ek olarak; cinsiyet, okul türü, sınıf tekrarı durumlarına ilişkin T-Testi analizi sonuçları ve yaş, sınava giriş sayısı, ailenin gelir düzey ve algılanan başarı durumlarına ilişkin One Way ANOVA analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamalarına Ait Korelasyon Tablosu

		Belirsizliğe Tahammülsüzlük					Bilişsel Esneklik		
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. BTÖTOP	r	1							
	p								
2. BTÖSTRES	r	,898**	1						
	p	0,000							
3. BTÖBENLİK	r	,873**	,671**	1					
	p	0,000	0,000						
4. BTÖGELECEK	r	,789**	,650**	,571**	1				
	p	0,000	0,000	0,000					
5. BTÖEYLEM	r	,792**	,635**	,617**	,545**	1			
	p	0,000	0,000	0,000	0,000				
6. BEETOP	r	-,307**	-,261**	-,354**	-,200**	-,231**	1		
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000			
7. BEEALTERNATİF	r	-,170**	-,142**	-,234**	-,102**	-,105**	,911**	1	
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
8. BEEKONTROL	r	-,406**	-,349**	-,400**	-,280**	-,343**	,705**	,350**	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	

** p<0,01; BTÖTOP: Belirsizliğe tahammülsüzlük toplam puanı, BTÖSTRES: Belirsizlik stres verici ve üzücüdür alt boyutu, BTÖBENLİK: Belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri alt boyutu, BTÖGELECEK: Geleceği bilememek rahatsız edicidir alt boyutu, BTÖEYLEM: Belirsizlik eyleme geçmemi engelliyor alt boyutu, BEETOP: Bilişsel esneklik toplam puan, BEEALTERNATİF: Alternatifler alt boyutu, BEEKONTROL: Kontrol alt boyutu

Tablo 3'te puan ortalamaları ile ilgili korelasyon analizleri incelendiğinde belirsizliğe tahammülsüzlük toplam puan ile bilişsel esneklik toplam puan arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki ($r=-0,307$, $p<0,01$) bulunmuş ve hipotez 1 kabul edilmiştir. Alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde ise belirsizliğe tahammülsüzlük ile bilişsel esneklik puanlarının tamamı arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkiler içerisinde en zayıf ilişki ($r=-0,102$, $p<0,01$) bilişsel esneklik alternatifler alt boyutu ile belirsizliğe tahammülsüzlük geleceği bilememek rahatsız edicidir alt boyutu arasında; en güçlü ilişki ise bilişsel esneklik kontrol alt boyutu ile belirsizlik ile ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri alt boyutu arasında ($r=-0,400$, $p<0,01$) bulunmuştur.

Tablo 4. Cinsiyete İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait T-testi Tablosu

	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	t	p
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	Kadın	963	93,07	17,48	2,815	,005
	Erkek	414	90,17	17,52		
Bilişsel Esneklik	Kadın	963	71,42	11,23	-1,932	,054
	Erkek	414	72,66	9,97		

SD=1375

Tablo 4'te cinsiyet açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına cinsiyet açısından bakıldığında kızlar 93,07 erkekler ise 90,17 puan olarak bulunmuş ($t=2,815$, $p<0,05$) ve hipotez 2 kabul edilmiştir. Bu farklılık istatistiksel açıdan gruplar arasında anlamlı farkın olduğunu göstermektedir. Bilişsel esneklik puan ortalamaları açısından ise kızlar 71,42 erkekler ise 72,66 puan olarak bulunmuş ($t=-1,932$, $p>0,05$) olup istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamış olup hipotez 3 reddedilmiştir. Tablo 4'e bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre belirsizliğe daha tahammülsüz olduğu söylenebilir.

Ayrıca yine puan ortalamalarına bakıldığında cinsiyet açısından bilişsel esneklik düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Tablo 5. Okul Türüne İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait T-testi Tablosu

	Okul Türü	<i>n</i>	\bar{X}	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	Devlet okulu	1112	91,62	17,63	-2,552	,011
	Özel okul	265	94,67	16,94		
Bilişsel Esneklik	Devlet okulu	1112	72,01	10,69	1,444	,149
	Özel okul	265	70,93	11,64		

SD=1375

Tablo 5’te okul türü açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına okul türü değişkeni açısından bakıldığında devlet okulundan mezun olan öğrenciler 91,62 puan özel okuldan mezun olan öğrenciler 94,67 puan olarak bulunmuş ($t=-2,552$, $p<0,05$) ve hipotez 4 kabul edilmiştir. Bu bulgu istatistiksel açıdan gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Bilişsel esneklik puan ortalamaları açısından ise devlet okulundan mezun olan öğrenciler 72,01 puan özel okuldan mezun olan öğrenciler ise 70,93 puan olarak bulunmuş ($t=1,444$, $p>0,05$) olup istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamış ve hipotez 5 reddedilmiştir. Tablo 5’e bakıldığında özel okuldan mezun olan öğrencilerin belirsizliğe devlet okulundan mezun olan öğrencilere göre belirsizliğe daha tahammülsüz olduğu söylenebilir. Ayrıca okul türü açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık yoktur.

Tablo 6. Ortaöğretim Sürecinde Sınıf Tekrarı Yapma Durumuna İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait T-testi Tablosu

	Sınıf Tekrarı	<i>n</i>	\bar{X}	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	Yapmadı	1271,00	91,77	17,58	-3,196	,001
	Yaptı	106,00	97,42	16,25		
Bilişsel Esneklik	Yapmadı	1271,00	72,10	10,61	3,571	,000
	Yaptı	106,00	68,19	13,20		

SD=1375

Tablo 6’da sınıf tekrarı değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına sınıf tekrarı değişkeni açısından bakıldığında sınıf tekrarı yapmayan öğrenciler 91,77 sınıf tekrarı yapan öğrenciler 97,42 puan olarak bulunmuş ($t=-3,196$, $p<0,05$) ve hipotez 6 kabul edilmiştir. Bu bulgu istatistiksel açıdan gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Bilişsel esneklik puan ortalamaları açısından ise sınıf tekrarı yapmayan öğrenciler 72,10 sınıf tekrarı yapan öğrenciler 68,19 puan olarak bulunmuş ($t=3,571$, $p<0,05$) ve hipotez 7 kabul edilmiştir. Bu bulgu istatistiksel açıdan gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Tablo 6’ya bakıldığında ortaöğretim sürecinde sınıf tekrarı yapan öğrencilerin yapmayan öğrencilere göre belirsizliğe daha tahammülsüz olduğu ve bilişsel olarak daha az esnek olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Yaş Değişkenine İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki ANOVA Sonuçları

	Betimsel İstatistik Değerleri				ANOVA Sonuçları						
	Yaş	n	\bar{X}	SS	Var K.	K.T.	SD	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	1. 17 yaş	125	90,98	15,54	G. Arası	4326,10	3	1442,03	4,727	,003	1,2,3<4
	2. 18 yaş	596	91,35	17,69	G. İçi	418848,37	1373	305,06			
	3. 19 yaş	449	91,74	17,44	Toplam	423174,47	1376				
	4. 20 yaş ve daha büyük	207	96,38	17,98							
	Toplam	1377	92,20	17,54							
Bilişsel Esneklik	1. 17 yaş	125	71,30	10,92	G. Arası	1078,37	3	359,46	3,050	,028	4<3
	2. 18 yaş	596	71,80	11,06	G. İçi	161812,90	1373	117,85			
	3. 19 yaş	449	72,75	10,18	Toplam	162891,28	1376				
	4. 20 yaş ve daha büyük	207	70,03	11,61							
	Toplam	1377	71,80	10,88							

Tablo 7’de sınıf tekrarı değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına yaş değişkeni açısından bakıldığında, istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ($F=4,727$; $p<0,05$) tespit edilmiş ve hipotez 8 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 1,2,3<4 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esneklik puan ortalamalarına yaş değişkeni açısından bakıldığında yine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ($F=3,050$; $p<0,05$) tespit edilmiş ve hipotez 9 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 4<3 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Tablo 7’ye bakıldığında 20 yaş ve üzerinde olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre belirsizliğe daha tahammülsüz oldukları söylenebilir. Bilişsel esneklik açısından ise 19 yaşında olan öğrencilerin 20 ve daha büyük yaşta olan gruba göre daha esnek bilişlerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Sınava Giriş Sayısı Değişkenine İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki ANOVA Sonuçları

	Betimsel İstatistik Değerleri				ANOVA Sonuçları						
	Sınava Giriş Sayısı	n	\bar{X}	SS	Var K.	K.T.	SD	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	1. İlk kez girdim	679	91,48	17,39	G. Arası	3646,58	2	1823,29	5,971	,003	1,2<3
	2. 2. kez girdim	554	91,85	17,38	G. İçi	419527,89	1374	305,33			
	3. 3 veya daha fazla	144	96,94	18,20	Toplam	423174,47	1376				
	Toplam	1377	92,20	17,54							
Bilişsel Esneklik	1. İlk kez girdim	679	71,88	11,19	G. Arası	604,26	2	302,13	2,558	0,078	
	2. 2. kez girdim	554	72,19	10,14	G. İçi	162287,01	1374	118,11			
	3. 3 veya daha fazla	144	69,91	11,99	Toplam	162891,28	1376				
	Toplam	1377	71,80	10,88							

Tablo 8’de sınava giriş sayısı değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına sınava giriş sayısı değişkeni açısından bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ($F=5,971$; $p<0,05$) tespit edilmiş ve hipotez 10 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 1,2<3 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esneklik puan ortalamalarına sınava giriş sayısı değişkeni açısından bakıldığında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ($F=3,050$; $p>0,05$) tespit edilememiş ve hipotez 11 reddedilmiştir. Tablo 8’e bakıldığında sınava 3. kez veya daha fazla girmiş olan öğrencilerin daha az giren öğrencilere göre belirsizliğe daha tahammülsüz oldukları ve bilişsel esneklik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı söylenebilir.

Tablo 9. Ailenin Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki ANOVA Sonuçları

		Betimsel İstatistik Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Ailenin Gelir Durumu		n	\bar{X}	SS	Var K.	K.T.	SD	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	1. Ortalamanın altı	352	95,98	16,89	G. Arası	7032,31	2	3516,16	11,609	0,00	3,2<1
	2. Ortalama	873	91,12	17,34	G. İçi	416142,16	1374	302,87			
	3. Ortalamanın üstü	152	89,66	18,89	Toplam	423174,47	1376				
	Toplam	1377	92,20	17,54							
Bilişsel Esneklik	1. Ortalamanın altı	352	71,09	11,22	G. Arası	469,84	2	234,92	1,987	0,137	
	2. Ortalama	873	71,84	10,59	G. İçi	162421,43	1374	118,21			
	3. Ortalamanın üstü	152	73,18	11,63	Toplam	162891,28	1376				
	Toplam	1377	71,80	10,88							

Tablo 9’da ailenin gelir durumu değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına ailenin gelir durumu değişkeni açısından bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık (F=11,609; p<0,05) tespit edilmiş ve hipotez 12 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 3,2<1 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esneklik puan ortalamalarına ailenin gelir durumu değişkeni açısından bakıldığında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık (F=1,987; p>0,05) tespit edilememiş ve hipotez 13 reddedilmiştir. Tablo 9’a bakıldığında ortalamanın altı gelire sahip olan öğrencilerin belirsizliğe daha tahammülsüz oldukları söylenebilir. Ayrıca bilişsel esneklik puan ortalamaları ailenin gelir durumuna göre istatistiksel açıdan farklılaşmamaktadır.

Tablo 10. Algılanan Başarı Durumu Değişkenine İlişkin Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Bilişsel Esneklik Puan Ortalamaları Arasındaki ANOVA Sonuçları

		Betimsel İstatistik Değerleri				ANOVA Sonuçları					
Algılanan Başarı Durumu		n	\bar{X}	SS	Var K.	K.T.	SD	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	1. Ortalamanın altı	349	97,58	16,20	G. Arası	24382,48	2	12191,24	42,004	0,00	3,2<1
	2. Ortalama	697	92,62	16,85	G. İçi	398791,99	1374	290,24			
	3. Ortalamanın üstü	331	85,66	18,24	Toplam	423174,47	1376				
	Toplam	1377	92,20	17,54							
Bilişsel Esneklik	1. Ortalamanın altı	349	68,18	11,59	G. Arası	7198,49	2	3599,25	31,764	0,00	1<2,3
	2. Ortalama	697	72,33	10,09	G. İçi	155692,79	1374	113,31			
	3. Ortalamanın üstü	331	74,51	10,76	Toplam	162891,28	1376				
	Toplam	1377	71,80	10,88							

Tablo 10’da algılanan başarı durumu değişkeni açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları arasındaki farklar verilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına algılanan başarı durumu değişkeni açısından bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık (F=42,004; p<0,05) tespit edilmiş ve hipotez 14 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 3,2<1 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esneklik puan ortalamalarına algılanan başarı durumu değişkeni açısından bakıldığında yine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık (F=31,764; p<0,05) tespit edilmiş ve hipotez 15 kabul edilmiştir. Bu farklılık, Bonferroni testi sonucunda 1<2,3 grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Tablo 10’a bakıldığında ortalamanın altı başarı algısına sahip olan öğrencilerin belirsizliğe daha tahammülsüz oldukları ve yine bilişsel olarak daha az esnek oldukları söylenebilir.

4. TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada tercih sürecinde olan üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeyleri ile cinsiyet, okul türü, sınıf tekrarı, yaş, sınava giriş sayısı, ailenin gelir düzeyi ve algılanan başarı durumları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik puan ortalamaları ile ilgili korelasyon analizleri sonucunda belirsizliğe tahammülsüzlük toplam puanı ile bilişsel esneklik toplam puanı arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük alt boyut puan ortalamalarının tümünde negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulguyu destekler nitelikte olan sınırlı sayıda araştırma (Güvenç, 2019; Lieberman, Gorka, Sarapas ve Shankman, 2016; Özsoy, 2019; Öztürk, 2013) mevcuttur.

Ellis, (1994) akılcı inançların mantıklı, esnek düşünceler ve gerçeklik barındırdığını; akılcı olmayan inançların ise değişmez, sabit, esnek olmayan ve gerçeklikle bağdaşmayan düşünceler barındırdığını belirtmiş ve Kıvanç, Gönültaş ve Akın (2020) yaptıkları araştırmada akılcı olmayan inançlar ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif yönde ilişki bulmuşlardır. Buna ek olarak, belirsizliğe tahammülsüzlüğün olumlu bilişsel özelliklerle negatif yönde ilişkilendirildiği görülmektedir (Buhr ve Dugas, 2002). Bilişsel esnekliğin ise bireyde istenilen bir durum olarak olumlu bilişsel özelliklerle pozitif yönde ilişkilendirildiği ve akılcı olmayan inançlarla negatif yönde ilişkili olduğu söylenilebilir. Bu sonuçlara bakıldığında, belirsizliğe tahammülsüzlük ile bilişsel esneklik arasındaki negatif yönlü ilişki araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca bu bulgunun aksine Ozsivadjan ve ark. (2020), otizm bozukluğu olan bireylerle yaptığı araştırmada bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif korelasyon bulmuştur. Literatürde farklı bulguların olması, yapılan araştırmaların örneklem gruplarının farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmada ele alınan değişkenlerle ilgili genel sonuçlara bakıldığında korelasyon analizinde olduğu gibi bağımsız değişkenlere ait belirsizliğe tahammülsüzlük puanları yüksek olan grupların bilişsel esneklik puanlarının düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmanın cinsiyet açısından bulgularına bakıldığında, kız öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen (Dugas, Freeston ve Ladouceur, 1997; Freeston, Ladouceur, Gagnon, Thibodeau, Rheume, Letarte ve Bujold, 1997; Uzun ve Karataş, 2018; Sarı, 2007) araştırmalar mevcuttur. Bunlara ek olarak erkeklerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu (Barahmand, 2008; Olson, Rosso, Demers, Divatia ve Killgore, 2016) ve cinsiyet açısından farklılık bulunmayan (Belge, 2019; Boelen, Reijntjes ve Carleton, 2014; Buhr ve Dugas, 2002; Carleton, Duranceau, Freeston, Boelen, McCabe ve Antony, 2014; Coşkun, 2019; Dugas, Brillon, Savard, Turcotte, Gaudet, Ladouceur ve Gervais, 2010; Fracalanza, Koerner, Deschênes ve Dugas, 2014; Geçgin ve Sahraç, 2017; Karakulak, 2017; Uzun ve Karataş, 2018; Khojazada, 2019; Sarı, 2007; Tantan, 2019; Yıldız ve Güllü, 2018) çalışmalar da mevcuttur. Bu araştırmanın sonuçları açısından bakıldığında kızların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek çıkması, belirsizliğin kadınlarda gerginliğe yol açması (Korkut ve Keskin, 2015), geleceklerini daha çok garantiye almak istemeleri (Macit, 2010) ve üniversite okumak dışında iş bulma koşullarını olumsuz olarak görmeleri gibi sebeplerden kaynaklanıyor olabilir.

Cinsiyet açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar (Alparslan Kardeş, 2016; Bertiz, 2018; Bilgiç ve Bilgin, 2016; Bilgiç, 2015; Bilgin, 2009; Bozkurt, 2019; Çuhadaroglu, 2011; Dağgeçen Başsu, 2016; Diril, 2011; Laçin, 2015; Martin ve Rubin, 1995; Öz, 2012; Zahal, 2014; Zong, Cao, Cao, Shi, Wang, Yan ve Chan, 2010) mevcuttur. Ayrıca kızların erkeklerden bilişsel olarak daha esnek olduğunu bulgulayan (Kömür, 2018) ve erkeklerin kızlardan bilişsel olarak daha esnek olduğunu bulgulayan araştırmalar (Altunkol, 2011; Asıcı ve İkiz, 2015; Sapmaz ve Doğan, 2013) mevcuttur. Bu açıdan farklı sonuçların

bulunmuş olması sosyal bilimler açısından oldukça doğaldır. Ayrıca bilişsel esneklik açısından farklılık çıkmaması kadın ve erkeklerin bilişsel esnekliği besleyen benzer deneyimler (Canas, Quesada, Antolí ve Fajardo, 2003) yaşamları sonucu benzer bilişsel yapılar oluşturmalarından kaynaklı olabilir.

Okul türü açısından özel okuldan mezun olan öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde devlet okulunda okuyanların puanlarından yüksek çıkmıştır. Özel okulda eğitim görmüş olan öğrencilerin belirsizliğe karşı daha tahammülsüz oldukları söylenebilir. Üniversite öğrencilerinde Coşkun (2019), tarafından yapılan araştırma sonuçları bu bulgu ile paralel sayılabilir. Bu bulgunun aksine Kilit (2019), çalışmasında öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük ile devlet ya da özel okuldan mezun olmak arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmiştir. Araştırmanın bu sonucu devlet okullarında üniversite hazırlık süreçleri, sınav sonrasında alternatifler ve tercihler açısından özel okullara göre daha etkili psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarının yürütüldüğü şeklinde yorumlanabilir. Okul türü açısından bilişsel esneklik puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. İşçioğlu'nun (2020) farklı okul türlerinde yaptığı araştırma sonuçları bu bulguyu desteklemektedir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2014-2015 eğitim öğretim yılında özel okullarda öğrenim görmek isteyen öğrencilere ekonomik destek sağlamaya başlaması (MEB, 2014) ve özel okulların sayısının artmasıyla birlikte okul türlerine göre öğrencilerin sosyoekonomik durumları arasındaki farklılıkların azaldığı söylenebilir. Bu bulgu özel okuldan mezun üniversite adayları ile devlet okulundan mezun üniversite adaylarının bilişsel esneklik açısından benzer dinamiklere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf tekrarı açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Bu sonuç ortaöğretimde sınıf tekrarı yapan öğrencilerin belirsizliğe karşı daha tahammülsüz oldukları şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu bulguyla çelişen araştırmalar mevcuttur. Kilit, Dönmezler, Erensoy ve Berkol (2020) çalışmalarında üniversite sınavında başarı oranları yüksek olan öğrencilerin başarı oranları düşük olan öğrencilere göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin daha yüksek olduğunu söylemişlerdir. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü bu değişkenle birlikte alan çalışmaların sınırlı sayıda olması bulguların farklılık gösterme sebeplerinden olabilir. Sınıf tekrarı değişkenine bilişsel esneklik açısından bakıldığında sınıf tekrarı yapmayan öğrencilerin bilişsel esneklik puanları daha yüksektir. Dolayısıyla sınıf tekrarı yapmayan öğrencilerin bilişsel olarak daha esnek olduğu söylenebilir. Bu bulgunun aksine İşçioğlu (2020) yaptığı çalışmada bilişsel esneklik ve başarı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bilişsel esneklik düzeylerinin düşük olması öğrencilerin kaygı, stres, özdenetim, zor koşullara uyum sağlama ve bunları yönetme gibi akademik başarı sürecinde önemli rol oynayan durumları iyi yönetmekte zorlanmalarının ve sınıf tekrarı yapmalarının sebeplerinden biri olabilir.

Yaş açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamalarına bakıldığında 20 yaş ve üzerindeki öğrencilerin 20 yaşın altındakilere göre belirsizliğe karşı daha tahammülsüz oldukları bulunmuştur. Literatürde bu sonucu destekleyecek araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan farklı olarak yaş ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında anlamlı ilişkinin olmadığını belirten araştırmalar (Belge, 2019; Coşkun, 2019; Kilit, 2019) bulunmaktadır. Bu araştırmadaki bulgunun nedeni olarak yaşın ilerlemesi veya Türkiye'de üniversite sınav sisteminin sıklıkla değişiyor veya güncelleniyor olması söylenebilir. Sonuçlara, yaş ve bilişsel esneklik açısından bakıldığında, 19 yaşında olan katılımcılar 20 yaş ve daha üst yaş grubuna göre bilişsel olarak daha esnektirler. Literatürde bu sonuç açısından farklı sonuçlanan araştırmalar mevcuttur. Bu sonuçlar; bilişsel esneklik ve yaş arasında bir ilişki yoktur (Alparıslan Kardeş, 2016; Asıcı ve İkiz, 2015; Bilgiç ve Bilgin, 2016; Bilgiç, 2015;

Çuhadaroğlu, 2011; Başsu, 2016; Güler, 2015; Öz, 2012) 9. sınıf öğrencilerin üst sınıflara göre bilişsel esneklik puanları daha yüksektir (Diril, 2011) ve yaş ile bilişsel esneklik arasında pozitif yönde ilişki vardır (Altunkol, 2011) şeklindedir.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına giriş sayısı ve belirsizliğe tahammülsüzlük açısından sonuçlara bakıldığında sınava 3 veya daha fazla girmiş olan öğrencilerin birinci ve ikinci kez girmiş olan öğrencilere göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri daha yüksektir. Bu sonuç, sınav periyodunun bir yıl olması, Türkiye’de sınav sisteminin sık sık değişmesinden dolayı öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri yüksek çıkıyor şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca her geçen yıl sınava giren öğrenci sayısının artması ve öğrencilerin meslek ve kariyer planlarını sınav sonucuna dayalı yapmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bilişsel esneklik açısından bakıldığında ise sınava giriş sayısı ile bilişsel esneklik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulguyu destekler nitelikte olan İşçioğlu, (2020) araştırmasında, sınav ve öğrenci seçme sistemi ile bilişsel esneklik arasında anlamlı ilişkinin olmadığını belirtmiştir. Üniversite sınavına tekrar hazırlanmanın zor, stresli, uzun ve istediği bölümü kazanma beklentisinin yoğun olduğu bir süreci kapsadığı bilinmektedir. Bu zorluklara karşı üniversite adayları, bilişsel esnekliğin temel boyutlarından “zor durumları kontrol edilebilir” ve “yaşamda ortaya çıkan durumlara karşı insanların olası alternatifleri olabileceği” (Dennis ve Vander Wall, 2010) alanlarında benzer bilişsel özelliklere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bu değişkenle ilgili sınırlı araştırmanın olması literatürde eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Gelir durumu açısından belirsizliğe tahammülsüzlük puan ortalamaları sonuçlarına bakıldığında ortalamanın altı gelir durumuna sahip olan öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük puanları, ortalama ve ortalamanın üstü gelir durumuna sahip olanlara göre daha yüksektir. Bu sonuç ekonomik gelirin artmasıyla birlikte olanakların arttığı ve bu artışın geleceğin daha şeffaf ve belirgin olarak algılanmasına katkıda bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu sonuçla paralel bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak bundan farklı olarak gelir düzeyi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında ilişkinin olmadığını belirten çalışmalar (Belge, 2019; Coşkun, 2019; Dugas, Marchand ve Ladouceur, 2005; Geçgin ve Sahranç, 2017; Kilit, 2019) mevcuttur. Bilişsel esneklik ile gelir durumu açısından sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonucu destekleyen nitelikte çalışmalar (Altunkol, 2011; Diril, 2011; Öz, 2012) literatürde bulunmaktadır. Her ne kadar bu fark istatistiksel olarak anlamlı olmasa da puan ortalamaları açısından ortalamanın üstü gelir durumuna sahip olan öğrencilerin bilişsel esneklik puanlarının ortalama ve ortalamanın altı gelir durumuna sahip olan öğrencilerin puanlarına göre daha yüksek olduğu söylenebilir ve bu bulgu Bozkurt’un (2019) çalışmasında anlamlı bulunmuştur. Farklı olarak Kömür (2018) orta gelir durumuna sahip olan öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Algılanan başarı durumu açısından belirsizliğe tahammülsüzlük sonuçlarına bakıldığında, ortalamanın altı başarı algısına sahip olan öğrenciler, ortalama ve ortalamanın üstü başarı algısına sahip olan öğrencilere göre belirsizliğe karşı daha tahammülsüzdürler. Literatürde bu bulgu ile aynı sonuçlara rastlanmamış olsa da paralel sayılabilecek araştırma, üniversite giriş sınavında sıralama başarısı yüksek olan öğrencilerin belirsizliğe karşı daha tahammülsüz olduğu şeklindedir (Kilit, 2019) ve bu sonuç yorumlandığında bu araştırmanın sonuçlarıyla çeliştiği söylenebilir. Yine eğitim seviyesi, başarı kıstası olarak kabul edilecek olursa; Belge (2019), eğitim seviyesi ile belirsizliğe tahammülsüzlük açısından bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Bilişsel esneklik açısından sonuçlara bakıldığında yine ortalamanın altı başarı algısına sahip olan öğrenciler ortalama ve ortalamanın üstü başarı algısına sahip olan öğrencilere göre bilişsel olarak daha az esneklerdir. Bu sonuç, algılanan başarı seviyesi arttıkça bilişsel esnekliğin de arttığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bulguyu destekleyen

araştırmalar (Kömür, 2018; Yücel, 2011; Zahal, 2014) ve yine buna benzer olarak bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan bireylerin daha başarılı ve mutlu olduğunu belirten araştırmalar (Çivitçi, 2012; İlhan ve Özbay, 2010) mevcuttur. Ayrıca bu araştırmanın bulgusundan farklı olarak başarı ve bilişsel esneklik düzeyi arasında ilişkinin olmadığını belirten araştırma (Bozkurt, 2019) mevcuttur. Bu değişken açısından belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik sonuçları şöyle yorumlanabilir; algılanan başarı düştükçe belirsizliğe tahammülsüzlük artmaktadır, başarının yükselmesi her ne kadar geleceği tam anlamıyla belirsiz olmaktan çıkarmasa da bireylerin belirsizliğe tahammül düzeyleri artmaktadır. Bilişsel esneklik açısından ise kendini başarılı olarak gören öğrencilerin yeni durumlara karşı bilişsel olarak daha iyi uyum gösterdiği ve belirsiz olarak algılanabilecek durumlara alternatifler geliştirip daha kontrollü olabildikleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Kömür (2018), akademik başarısı düşük olan bireylerin sorunlara karşı çaresiz ve boyun eğici bir yaklaşım geliştirdiklerini ve bilişsel olarak esneklik gösteremediklerini belirtmiştir.

Bu araştırmanın sonuçları çerçevesinde yapılacak olan yeni araştırmalar için araştırmacılara öneriler şöyle sıralanabilir; (1) Araştırmanın örnekleme bakıldığında katılımcıların çevrimiçi ortamda gönüllülüğe dayalı olarak yapılan bu araştırma yüz yüze yapıp sonuçları karşılaştırılabilir. (2) Belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmadan sonra üniversite adaylarının bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine etki eden faktörler araştırılabilir. (3) Bu araştırmada okul türü değişkeni “özel okul” ve “devlet okulu” olarak sınıflandırılmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda bu değişken “anadolu lisesi, fen lisesi, meslek lisesi vb.” şeklinde genişletilebilir. (4) Sınıf tekrarı ve algılanan başarı durumu değişkenlerine ek olarak ortaöğretim başarı puanı ve üniversite sınav sonucunda alınan başarı sıralaması açısından da araştırılabilir. (5) Araştırmanın sınıf tekrarı değişkeni açısından sonuçları değerlendirildiğinde, sınıf tekrarı yapan öğrencilerin belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeylerini yordayan değişkenler araştırılabilir. (6) Son olarak, nicel yöntemle yapılan bu araştırma sonuçları nitel yöntemlerle desteklenebilir.

Bu araştırmanın sonuçları çerçevesinde uygulayıcılara yönelik öneriler şöyle sıralanabilir; (1) Üniversite adaylarının, tercih sürecinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini göz önünde bulundurmaları önerilebilir. (2) Cinsiyet açısından kadınların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olması durumunu tercih danışmanlığı sürecinde dikkate almaları önerilebilir. (3) Son olarak başarı durumunu düşük algılayan öğrencilerin daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük ve daha düşük bilişsel esneklik düzeylerine sahip olduklarından dolayı, üniversite tercih ve kariyer danışmanlığı yapan psikolojik danışmanların düşük başarı algısına sahip adaylara bu sonuç çerçevesinde bilgilendirme yapması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alparslan Kardeş, G. (2016). *Davranış-mekân uyumu: bilişsel esneklik düzeyleri farklı öğrencilere göre, okul ortamında olanaklılıkların (affordances) incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Alper, A. ve Deryakulu, D. (2008). The effect of cognitive flexibility on students' achievement and attitudes in web mediated problem based learning. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 49. Erişim adresi: <https://search.proquest.com/openview/ddf32ff484e6bdd71922593cb4e10825/1?pqorigsite=gscholar&cbl=1056401>
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Asıcı, E. ve İkiz, F. (2015). Mutluluğa giden bir yol: Bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(35), 191-211. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/19408/206375>
- Barahmand, U. (2008). Age and gender differences in adolescent worry. *Personality and Individual Differences*, 45(8), 778-783. doi:10.1016/j.paid.2008.08.006
- Barahmand, U., & Haji, A. (2014). The impact of intolerance of uncertainty, worry and irritability on quality of life in persons with epilepsy: Irritability as mediator. *Epilepsy research*, 108(8), 1335-1344. doi:10.1016/j.eplesyres.2014.07.002
- Başsu, A. D. (2016). *Öğretmenlerin bazı demografik özelliklerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çaç Üniversitesi, Mersin.
- Belge, J. (2019). *Bir grup yetişkinde depresif semptomlar, anksiyete semptomları ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Berger, J. I. (2013). *Cognitive vulnerabilities associated with test anxiety* (Doctoral dissertation, Adler School of Professional Psychology). Erişim adresi: <https://search.proquest.com/openview/394a4f6db064561cad4430881cf40ccc/1?pqorigsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Bertiz, Y. (2018). *Farklı bilişsel esneklik düzeyine sahip öğrencilerin uzaktan eğitime karşı motivasyon düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bilgiç, R. (2015). *Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bilgiç, R. ve Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55. doi: 10.29065/usakead.232432
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157. Erişim adresi: <https://trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRFMU9EQXdNQT09>

- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 945-954. doi:10.17755/esosder.285296
- Boelen, P. A., Reijntjes, A. & Carleton, R. N. (2014). Intolerance of uncertainty and adult separation anxiety. *Cognitive behaviour therapy*, 43(2), 133-144. doi: 10.1080/16506073.2014.888755
- Bozkurt, N. (2019). *Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve bilişsel esneklik düzeylerinin sınav kaygısı ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Budner, N. Y. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable 1. *Journal of personality*, 30(1), 29-50. doi:10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x
- Buhr, K. ve Dugas, M. J. (2002). The intolerance of uncertainty scale: Psychometric properties of the English version. *Behaviour research and therapy*, 40(8), 931-945. doi:10.1016/s0005-7967(01)00092-4
- Burke, C. S., Pierce, L. G., & Salas, E. (Eds.). (2006). *Understanding adaptability: A prerequisite for effective performance within complex environments*. Emerald Group Publishing.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). Veri analizi el kitabı. 17. Baskı. Ankara, 167-170.
- Canas, J. J., Fajardo, I., & Salmeron, L. (2006). Cognitive flexibility. *International encyclopedia of ergonomics and human factors*, 1, 297-301. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Jose_Canas2/publication/272022148_Cognitive_Flexibility/links/54d8e2440cf24647581cd8f0.pdf
- Canas, J., Quesada, J., Antolí, A. & Fajardo, I. (2003). Cognitive flexibility and adaptability to environmental changes in dynamic complex problem-solving tasks. *Ergonomics*, 46(5), 482-501. doi:10.1080/0014013031000061640
- Carleton, R. N., Duranceau, S., Freeston, M. H., Boelen, P. A., McCabe, R. E. & Antony, M. M. (2014). “But it might be a heart attack”: intolerance of uncertainty and panic disorder symptoms. *Journal of anxiety disorders*, 28(5), 463-470. doi:10.1016/j.janxdis.2014.04.006
- Chung, S. H., Su, Y. F., & Su, S. W. (2012). The impact of cognitive flexibility on resistance to organizational change. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 40(5), 735-745. doi:10.2224/sbp.2012.40.5.735
- Ciarrochi, J., Said, T., & Deane, F. P. (2005). When simplifying life is not so bad: The link between rigidity, stressful life events, and mental health in an undergraduate population. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33(2), 185-197. doi:10.1080/03069880500132540
- Coşkun, E. (2019). *Duygusal zeka ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün stresle başa çıkma tarzlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Crigger, N. J. (1996). Testing an uncertainty model for women with multiple sclerosis. *Advances in Nursing Science*, 18(3), 37-47. Erişim adresi: <https://europepmc.org/article/med/8660011>
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176). doi:10.15390/EB.2014.3467

- Çivitçi, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4390/60371>
- Çuhadaroğlu, A. (2011). *Bilişsel esnekliğin yordayıcıları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dennis, J. P. & Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive therapy and research*, 34(3), 241-253. doi:10.1007/s10608-009-9276-4
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dugas, M. J., Brillon, P., Savard, P., Turcotte, J., Gaudet, A., Ladouceur, R. & Gervais, N. J. (2010). A randomized clinical trial of cognitive-behavioral therapy and applied relaxation for adults with generalized anxiety disorder. *Behavior Therapy*, 41(1), 46-58. doi:10.1016/j.beth.2008.12.004
- Dugas, M. J., Freeston, M. H. & Ladouceur, R. (1997). Intolerance of uncertainty and problem orientation in worry. *Cognitive therapy and research*, 21(6), 593-606. doi:10.1023/A:1021890322153
- Dugas, M. J., Marchand, A., & Ladouceur, R. (2005). Further validation of a cognitive behavioral model of generalized anxiety disorder: Diagnostic and symptom specificity. *Journal of Anxiety Disorders*, 19(3), 329-343. doi:10.1016/j.janxdis.2004.02.002
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ellis, A. (1994). Reason and emotion in psychotherapy: A comprehensive method of treating human disturbances. New York: Birch Lane Press.
- Eskin, M. (2014). Sorun Çözme Terapisi. Ankara: Hekimler Birliği Yayınevi.
- Fracalanza, K., Koerner, N., Deschênes, S. S. & Dugas, M. J. (2014). Intolerance of uncertainty mediates the relation between generalized anxiety disorder symptoms and anger. *Cognitive Behaviour Therapy*, 43(2), 122-132. doi:10.1080/16506073.2014.888754
- Freeston, M. H., Ladouceur, R., Gagnon, F., Thibodeau, N., Rhéaume, J., Letarte, H. & Bujold, A. (1997). Cognitive-behavioral treatment of obsessive thoughts: A controlled study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(3), 405-413. Erişim adresi: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.582.2457&rep=rep1&type=pdf>
- Freeston, M. H., Rhéaume, J., Letarte, H., Dugas, M. J. & Ladouceur, R. (1994). Why do people worry? *Personality and individual differences*, 17(6), 791-802. doi: 10.1016/0191-8869(94)90048-5
- Geçgin, F. M., & Sahranç, Ü. (2017). The Relationships between Intolerance of Uncertainty and Psychological Well-Being. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4), 739-756. doi:10.19126/suje.383737
- Gülüm, İ. V. ve Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanterinin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi* 13(9). 216-223. Erişim adresi: <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/tekrarlayici-dusunme-olcegi-toad.pdf>

- Gündüz, B. (2013). Baęlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2071-2085. doi: 10.12738/estp.2013.4.170.
- Güvenç, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage publications.
- İlhan, T. & Özbay, Y. (2016). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34). Erişim adresi: <http://turkpdrdergisi.com/index.php/pdr/article/view/185>
- İşçioğlu, E. (2020). *Lise öğrencilerinin cinsiyet, okul türü ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çaç Üniversitesi, Mersin.
- Jonassen, D., & Grabowski, B. (1993). Handbook of individual differences learning and instruction Lawrence Erlbaum associates, publishers. *New Jersey: London*.
- Karakaya, İ. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde*, (57-83). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakulak, L. Ş. (2017). *Bir grup üniversite son sınıf öğrencisinin geleceğe karşı belirsizlik ve kaygı düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Khojazada, N. (2019). *Genç yetişkin işsizlerde belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve erteleme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kıvanç, U., Gönültaş, O. ve Akın, S. (2020). Ergenlerin Aleksitimi Düzeylerinin Yordayıcıları Olarak Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Akılcı Olmayan İnançlar. *Humanistic Perspective*, 2(2), 191-211. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1156225>
- Kilit, Z. (2019). *Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kilit, Z., Dönmezler, S., Erensoy, H. ve Berkol, T. (2020). Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi. *Ortadoęu Tıp Dergisi*, 12(2), 262-268.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of personality and social psychology*, 37(1), 1. doi:10.1037/0022-3514.37.1.1
- Korkut, A. ve Keskin, İ. (2015). Öğretmen adaylarının belirsizlikten kaçınma düzeylerine ilişkin karşılaştırmalı bir analiz. *Electronic International Journal of Education, Arts and Science*, 1(2), 31-57. Erişim adresi: <http://www.eijeas.com/index.php/EIJEAS/article/view/48>
- Kömür, B. (2018). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ile stresle başa çıkma becerileri arasındaki ilişkinin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

- Kreuter, E. A., & Moltner, K. M. (2014). *Treatment and management of maladaptive schemas*. Springer.
- Laçın, B. G. (2015). *Üniversite öğrencilerinde öz yeterlilik ve stresle başa çıkma stratejilerinin bilişsel esnekliği yordama düzeyleri* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ladouceur, R., Dugas, M. J., Freeston, M. H., Léger, E., Gagnon, F., & Thibodeau, N. (2000). Efficacy of a cognitive-behavioral treatment for generalized anxiety disorder: Evaluation in a controlled clinical trial. *Journal of consulting and clinical psychology*, 68(6), 957. doi:10.1037/0022-006X.68.6.957
- Lieberman, L., Gorka, S. M., Sarapas, C. & Shankman, S. A. (2016). Cognitive Flexibility Mediates the Relationship Between Intolerance of Uncertainty and Safety Signal Responding in Those with Panic Disorder. *Cognition and Emotion*, 30 (8), 1495-1503. doi: 10.1080/02699931.2015.1067189
- Macit, G. (2010). *İletişim tarzları üzerinde kültürel değerlerin etkisi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Martin, M. M. & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9. doi:10.1080/08934219809367680
- Martin, M. M. & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological reports*, 76(2), 623-626. doi:10.2466/pr0.1995.76.2.623
- Miller, R. G. (1969). *Simultaneous statistical inference*. New York: McGraw-Hill.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2014). *5580 Sayılı Kanun Kapsamındaki Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Verilecek Eğitim ve Öğretim Desteği Uygulama E-Kılavuzu*. Ankara: Ortaöğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_08/25031903_eitimveretimdestei_klavuz25082014.pdf (05.10.2020 tarihinde ulaşılmıştır.)
- Olson, E. A., Rosso, I. M., Demers, L. A., Divatia, S., & Killgore, W. D. (2016). Sex differences in psychological factors associated with social discounting. *Journal of Behavioral Decision Making*, 29(1), 60-66. doi:10.1002/bdm.1876
- Öz, S. (2012). *Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özcan, D. A. ve Esen, B. K. (2016). Ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile öz yeterliliklerinin incelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(24), 1-10. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/en/pub/ijoeec/issue/33100/367905>
- Ozsivadjan, A., Hollocks, M. J., Magiati, I., Happé, F., Baird, G., & Absoud, M. (2020). Is cognitive inflexibility a missing link? The role of cognitive inflexibility, alexithymia and intolerance of uncertainty in externalising and internalising behaviours in young people with autism spectrum disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. doi:10.1111/jcpp.13295
- Özsoy, G. (2019). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde yaşantısal kaçınma, kendinelik ve bilişsel esnekliğin, kaygı ile belirsizliğe tahammülsüzlük ilişkisindeki rolü: Bir model denemesi* (Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

- Öztürk, Ö. (2013). İntihar olasılığı ve aile işlevselliği arasındaki ilişkide bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerinin aracı rolü (*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Robichaud, M. (2013). Cognitive behavior therapy targeting intolerance of uncertainty: Application to a clinical case of generalized anxiety disorder. *Cognitive and Behavioral Practice*, 20(3), 251-263. doi:10.1016/j.cbpra.2012.09.001
- Ryzewicz, L. (2008). *Behavioral manifestations of worry in test anxiety and intolerance of uncertainty: a laboratory investigation of attention bias with a university population* (Doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi. (UMI No. 3292172.)
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2013). Bilişsel esnekliğin değerlendirilmesi: Bilişsel Esneklik Envanteri Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 143-161. doi:10.1501/Egifak_0000001278
- Sarı, S. (2007). *Sürekli kaygının yordayıcıları olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili inançlar ve kontrol odağının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sarı, S. ve Dağ, İ. (2009). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği, endişe ile ilgili olumlu inançlar ölçeği ve endişenin sonuçları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 261-270. Erişim adresi: <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/surekli-kaygi-envanteri-ske-toad.pdf>
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A. ve Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ 12) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148-157. Erişim adresi: <http://ressjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=109&Detay=Ozet>
- Silver, J. A., Hughes, J. D., Bornstein, R. A., & Beversdorf, D. Q. (2004). Effect of anxiolytics on cognitive flexibility in problem solving. *Cognitive and behavioral neurology*, 17(2), 93-97. doi:10.1097/01.wnn.0000119240.65522.d9
- Starcevic, V., & Berle, D. (2006). Cognitive specificity of anxiety disorders: a review of selected key constructs. *Depression and anxiety*, 23(2), 51-61. doi:10.1002/da.20145
- Şirin, Ayva, B. (2018). Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Tantan Ulu, Ş. (2019). *Kaygı, karar verme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Uzun, K. ve Karataş, Z. (2018). Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Yordayıcısı Olarak Endişe ile İlgili Olumlu ve Olumsuz İnançlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1267-1276. doi:10.24106/kefdergi.434169
- Yıldız, B. ve Güllü, A. (2018). Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile Aleksitimi Arasındaki İlişki ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 113-131. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/en/pub/aduefebder/issue/38277/426008>
- Yücel, Ö. (2011). *Problem tabanlı öğrenme yaklaşımının bilişsel esneklik, öz düzenleme becerileri ve öğrenci başarısı üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tez). Bahçeşehir üniversitesi, İstanbul.

- Zahal, O. (2014). *Özel yetenek sınavına giren adayların öğrenme stilleri ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sınav başarıları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Zhang, J. H. (2011). *Relationships between cognitive flexibility and coping strategies of high school students* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marquette University, Wisconsin. Erişim adresi: https://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1350&context=theses_open
- Zong, J. G., Cao, X. Y., Cao, Y., Shi, Y. F., Wang, Y. N., Yan, C. & Chan, R. C. (2010). Coping flexibility in college students with depressive symptoms. *Health and Quality of Life Outcomes*, 8(1), 66. 1-6. doi:10.1186/1477-7525-8-66